

UNGARIA

REVISTĂ SOCIALĂ-ȘTIENȚIFICĂ-LITERARĂ.

Apare

afară de Iuliu, August)
odată pe lună

REDACTOR :

GRIGORIU MOLDOVAN.

Abonament:

Pe an 6 fl (14 franci)
Pe 1/2 de an 3 fl (7 fr)

DIN POEZII UNGUREȘTI.

Regele Mathia.

— Legendă populară de Czuczor Gergely —

Marele rege Mathia
Bine își purta domnia,
Căci poporul său, cel mare
Îl iubea, spun: foarte tare.
Mai cu samă economii
Îl aveau drag cum ai ochii.
Despre el, spune povestea.
Despre el ne zice vestea.
Că nu fu nici de neam mare
Ba nici nemeșug nu are
Și ca ori și care altul
Se bagă slugă cu rîndul.
Din acel sat tineretul.
Își bătea joc mult de dînsul.
Nu știu, pentru nasu-i mare
Sau altă pricină mare,
Îi făcea ca să mi-l rîdă
De și lui, mult nu-i prea pasă,
Căci ori și ce lucru mare,
Îl făcea cu ușurare.
Nu știa de greutate
Chiar ca sfîntul de păcate.
Odată gazda său mare
Îl mână pre el, să are
Nu știu, ogorît sau alta,
Însă e destul atîta,
Că ară afund și bine
De-i plăcea la ori și cine.

Cînd soarele sta în cruce
Și ameaza se aduce
Celalalt slugă cam mîndru
Pre cînd el 'ș drigea lucru
Îi zice cu gură mare:
„Știi Mathie — o noutate?
„Colo sus în *Buda* veche
„Poporul caută rege!
„Nasul tîu e foarte mare
„Nu știi pre cine-ar alege?“
Mathia ca om cu minte
Îi zice ceste cuvinte:
„Ângerii pun astăzi rege.
„Pre acela 'l vor alege
„Care mîncă azi sub cer
„Depre o măsură de fer.“
Apoi își oprește plugul
Și-l restoarnă jos de-a-lungul
Depre-al lui fer el să pune
Și prînzeste mult și bine;
Celalalt slugă cînd vede
Cu gura sa rea i zice:
„Oh! serace, tu-i fi rege
„Dacă iasta codoriște
„A 'nverzi pîn fac o roată
„Pîngă delnița arată“.
Și auzi, minune mare,
Pîn' el își vezu de cale

Corbaciul pus colea 'n glie
Să umplu de frunză vie,
Eară ângerii din ceriuri
Aduc cunună de lauri;
De aur, mândră coronă,
La Mathia prè cap s'o pună.
El spăriat de asta foarte,
De pre cap vrea s'o departe
Și chiar la vârș mi'o ajunsă

Și de atunci crucea-i e strîmbă.
Corona prè cap i stete;
Din el rege se alese
Și fu blând și iubitor
De dreptate 'npărșitor,
Că nici chiar de grof se fie
Mai bine a domni nu știe.

Ion Moldovan.

O SCURTĂ PRIVIRE ASUPRA ISTORIEI LITERATUREI UNGUREȘTI.

(Urmare).

VII.

Pre cât de jalnică e istoria timpului ultim spus în p. VI. cu atât mai puternică e dezvoltarea periodelor ce urmează dela anul 1772 încoace. Chiar din această cauză sum silit a mă restringe pre lângă caracterizarea acestor perioade, căci a arunca o privire, fie și numai a fulgerului, ar cere coloane întregi în decurs de luni, ceea ce cadrele revistei noastre în urma materiei îngrămădite nu conced.

Trei perioade vom lua deci în vedere 1) perioada renașterii (1772—1806) 2) perioada clasicismului (1806—1830). 3) perioada mai nouă (1730—azi); și mă voi nesui a fi cât se poate de scurt.

1. Cu moartea lui Iosif; limba maghiară a scăpat de moarte dar periclu o amenință încă din partea revoluției franceză, care fu cauza de multe ide bune au ramas neindeplinite. Francisc. Széchenyi fundă la a. 1802 muzeul național. Să înființară reuniuni. Se cdau foi și jurnale. Să ridică — multămită înțelepțiunei reginei Maria Theresia — oameni cu carte, așa că George Besenyei la a. 1772 puse peatra fundamentală la perioada renașterii grupând pre lângă el pre toți cei de un gând și inimă. Aci aflăm așa numita: „Școala franceză“ (fiind că ei urmau modele din literatura

francesă). Alții, mai eu samă profesori au urmat exemple clasice și au format așa numita: „Școala clasică“; până când unii au urmat modelele lor vechi maghiare formând astfel „Școala populară“.

Aceste școale intru început au stat isolate una de alta până s'au găsit oameni cari au strigat: „Viribus unitis“ și au urmat în aceasta direcțiune care fu și cea mai bună.

Din aceasta perioadă amintim pre: George Besenyei (capul școalei franceză) cu urmașii lui: b. Orczy Lőrincz, Ányos Pál, gr. Teleky József, Péczeli József, Baróczy Sándor etc.; Baróthi Szabó, Dávid (capul școalei clasice) și urmașii lui: Révai Miklós, Rajnis József, Virág Benedek etc.; Dugonics András (capul școalei populare) și urmașii lui: Palóczy H. Ádám, Gvadányi I. Etédi Márton etc. Afară de aceștia amintim și capacități de sino stătătoare în persoanele lui: Dr. Földi János, Rádai Gedeon, Verseghi Ferencz, *Csokonai Vitéz Mihály* (1773—1805), *Kisfaludy Sándor* (1772—1844), Budai Ferencz, Verseghy Ferencz, și mulți alții.

2. In perioada «Clasicismului» nu au încetat încă desastrole ce au cauzat revoluția franceză, însă aflăm oameni cari au grijit ca literatura să nu mai meargă în dărșpt ei înainte; ba ea fortăroață de

apărare revedem la 1825 punându-se fundamente „Academiei de științe”. Școala se redică pro tot locul. Foile se înmulțesc în număr considerabil; teatre se deschid ici-coale. Cărți încep a apărea multimo ba putem zice că numai jurnalistică politică stă în leagăn din cauza ștrictiei «censure» sub carea era pusă.

Francisc Kazinczy (1759—1831) se năzui și fundă înfrumșetarea și renașterea limbii prin eliminarea străinismelor fundând astfel «Școala nouă» în acărei sîn găsim pre: *Borzsenyi Dániel* (1780—1836) *Kölcsey Ferencz* (1790—1838), *Szemeré Pál*, *Fáy András*, *Horváth Endre* și mulți alții.

Ca anteluptători ai poesiei amințim pro: *Kisfaludy Károly* (1788—1831), *Katóna József* (1792—1830), *Czuczor Gergely* (1800—1866), *Vörösmarty Mihály* (1800—1854), și alții.

Științele încă încep a înflori pre toate terențele mai cu samă aflăm mulți înși cari se ocupă cu scrutări limbistice.

3. Perioada ultimă o putem numi cu drept cuvint perioada națională, căci declarându-se limba maghiară de limbă legislativă (1839—1840) luându-se ștrictetă mare ce o folosea censura (1840), pornindu-se viață mai puternică în toate straturile țarei. sprijinită de academia de știință; putem observa un avint mare o înaintare puternică, pentru a cărei a-prețiere peana mea încă e foarte debila,

nici nu mă 'ncore a face acoasta ei o las pentru pene mai dextro și mă mulțamesc, cu amintiroa color mai însămnați lucoafori de pre ceriul înstelat și senin al literaturii din timpul acesta:

Poeți lirici: *Bajza József* (1804—1858), *Czuczor Gergely* (1800—1866), *Garay János* (1811—1853), *Br. Eötvös József*, *Erdélyi János*. *Pap Endre*, *Sárosy Gyula* și mulți alții.

Poeții lirici în direcțiune poporală: *Petőfi Sándor* (1823—1849), *Tompa Mihály* (1819—1868), *Arany János* (1818), *Szász Károly*, *Gyulay Pál*, *Lévay József*, etc etc.

Epici: *Petőfi*, *Tompa*, *Arany*, etc.

Romanțieri, noveiști: *Jósika Miklós* (1796—1855), *báró Kemény Zsigmond* (1817), *Jókai Mór* (1823), *Vas Gereben*, *Gálffy Albert*, etc. etc.

Dramatici: *Szigligeti Ede* (1814) *Madach Imre*, etc.

Afară de aceștia găsim nenumerați poeți lirici, didactici cari ne presintă unul lucrări mai bune ca celalalt.

Științele progresază mereu și aflăm pre toate terențele o desvoltare mare, o înflorire îmbucurătoare a carei măduvă, a cărei floare dă dovadă lumii pre anul viitor când să împlinesc o 1000 de ani de la ocuparea acestei patrie, când națiunea și poporul maghiar va arăta ce a făcut în decursul acestui timp.

Ion Pop. C.

FÂNTÂNELE MIRACULOASE DIN PATRIA NOASTRĂ.

E o datină străveche la maghiari, că stimează mult *fântânele*, o rămășiță a vieții lor de nomazi ce o purtau în patria străveche și carea au adus-o și aici. Aceasta o dovedese în mare parte și documentele vechi înșirate în mare parte în cele mai bune opuri de specialitate.¹⁾

¹⁾ *Ortvay T.*: Magyarország régi vízrajza a XIII. sz. végeig. tom. I. II. ed. 1882. — *Pesti tr.*: Magyarország helyvizei története, földrajzi és nyelv-

Găsim presto tot cam 388 cari sunt respândite în țară cam în următoarea proporțiune:

în ettele. dodinco'lo de Dunăre 39%
în Ungaria de sus 14%

vészeti tekintetben. tom I. ed. 1888. — *Résó Ensel*: A helynevek magyarázója I—IV. A—D ed. 1861—1893. — *Sipos Orbán*: A liharmegyei helynevek 1889. ben — *Földrajzi közlemények*: 1891. pag. 406 —

în părțile ardelenne	12%
în părțile Alföldului	12%
Croația și Slavonia	11%
în locuri neapriate	3%
la olaltă 100%	

Dacă considerăm acea, că fântănele 's isvoară de apă lucrute și susținute cu oare care măestrie, din numărul acelora putem face o deducțiune cu privire la cultura respectivului ținut. Din datele mai sus espuse vedem că ettele. de dincolo de Dunăre să bucură de cel mai mare număr, par că ar voi să adeverească vorbele lui Carol Eötvös care ne spusă că în Ungaria nu găsește parte mai populată. mai cultă și mai avută ca ținutul dintre Dunăre și Tisa. De o mie de ani aceasta parte a suferit mai puțin ca ori care. Aici poți afla un fir mai neîntrerupt de la Arpad până azi în ce privește Istoria curată a vieței politice și sociale, a cultului bisericesci și profane, a stărilor de posesiune și economie a națiunii maghiare²⁾.

Progres cultural ne indică și cele 24% a numirilor de fântâni din ettele. de sus, mai puține ne arată Alföldul (11%) unde servesc adese ori și gropile ne grijite (kopolya) ca fântâni — dar chiar acest ținut a fost teatrul celor mai multe lupte, aici e cea mai mare luptă și cu clima carea a produs deasa schimbare a popoarelor locuite aici care și în dezvoltarea culturală a suferit dese sdruncinări.

Ce se ține de cele 12% ale părților muntoase din Ardeal, acolo nu pre mare lipsă au simțit oamenii de a-și face fântâni fiind aici mai la tot pașul isvoară cristaline unul mai bun decât celalalt. Fructe gata cari nu ai decât să le bagi în gură.

Dacă aici ar fi vorbă numai despre numele fântânilor ca atari nu ar avea o însemnătate culturală atât de importantă, după-ce însă acele în cele mai multe casuri sunt și numiri de orașo sate etc.

asa atât în trecut cât și azi sunt o parte întregitoare a indicelui local al Ungarilor.

Nu numai nume, ci și diferite proprietăți leagă oamenii de cele mai multe din fântănele țării noastre așa că cu drept cuvânt putem vorbi de «fântâni miraculoase». Dar nici că avem a ne mira de „cultul fântănelor“ în o țară unde is nenumărate apele minerale a căror efect e hotărîș cu minunea, nu avem a ne mira deci nice de legendele cari s'au născut și legat de una sau alta dintre fântâni. Engel de exemplu serie că după legendele strămoșești apa fântănei sante din Szöröny se preface în sânge când moare vre-un rege al țării ungurești.

Cultul superstițios al fântănelor ni-l arată și istoria nouă care e legată de fântâna miraculoasă din Miklóstelek lângă Pozsony. Un eecoom speculant a făcut veste, că din fântâna lui a esit sânta Marie și a poruncit că să-i facă acolo biserică. Din pomenele adunate dela credincioși s'a și făcut mănăstire care din an în an o cercetau tot mai mulți credincioși. La a. 1891 vicecomitele rëndui derimarea aceleia, dar nime nu voi a să atinge de ea, așa că la a. 1893 fu silit a eserie concurs public pentru derimarea aceleia.

Szirmay ne spune că în ettul Zemplén în valea Taharieza să află o fântână din carea un corșitor orb s'a recâștigat vederea ochilor. La «fântâna ursului» din Ipoly-Szécsén merg oamenii cu acei copii pre cari i dor ochii. Kulner (1742) ne spune despro o fântână din Nagyszombat carea vindeca pre toți copii născuți schilavi dacă-i scăldau acolo.

E de mare însemnătate fântâna lui Atilla, căci nime nu știe că unde să află, dar totuși fie care să crede ca stăpânul aceleia. În jurul Fiumei și Istria de sus do sute de ani să susțineca zicala că Atilla, cu ocașiunea resbelelor contra Aquileii, și-ar fi ascuns averilo și scumpiile în o fântână scătată din ținutul Carst și că pre sörvii cari au isprăvit munca

²⁾ Az osztr. magy. monarchia irásban és képbén, Magyarország IV. 4.

i-ar fi puseat. Dacă vro-un econom din acel ținut și vînd vro-un loc sau casă, contractul tot-dea-una așa-l concipiază, că toate tree în posesiunea cumpărătorului, afară de «fântâna lui Atila» pentru comorile din dînsa. Fântâna din ett. Sopron este o fântână romană, cuvîntul este săpat în piatra aceleia „Atil . . .” e nume de familie, dar poporul credo sus și tare că e fântâna regelui Hun.

Fântâna Létana din ett. Trenesén încă ne vorbește despre activitatea acelei perioade în care a fost redicată. Aceasta e unică în felul său, după-cum ni-o descrie br. Mednyászky; o gaură de 2 metri lungă, destul de îngustă conduce în o peșteră subterană — ambele săpate în o stîncă urieșă — în mijlocul acesteia se sloboade afund fântâna. După-ce însă în peșteră altă intrare nu e afară de gaura îngustă amintită, e cam greu de priceput partea folosului practic al acesteia¹⁾. Fântâna fortăreței Likava se termină în riul Vág unde e astupată cu o boltitură din piatră cioplită în o grosime de 2 stînjini, carea nu o poți sparge nici cu ciocanul nici cu bomba căci se zice că accasta boltitură, care a costat pre acele vremuri 70000 de tale. i e făcută cu văcălaș mestecat cu vin și albuș de ou.

Despre fântâna fortăreței Galgócz încă se vorbește că e în legătură cu apa

¹⁾ Malerische Reise auf dem waagflüsse 1844. 93.

riului Vág unde eară-și iasă la lumină rața carea o arunci sus în fântână. De înșămătate istorică esto fântâna fortăreței Trenesén afundă de 180 m. pro carea a lucrat'o Stefan Szapolyai tată regelui Ioan cu prinsoneri Turci. La anul 1893 crezu poporul a vadea în fântâna miraculoasă din Gojár în ett. Pojon pe st. Maria și când la 2 Novembre merseră la vre-o 700 înși acolo, protopretorele a lăsat să toarne un butoiu de creolin; când au ajuns acolo credincioșii superțițioși și au simțit putoarea co respân-dea creolinul, și au esplicat luerul așa că Maica — Precesta s'a mâniat și a dat fântâna pre mâna celui necurat.

La anul 1796 a apărut în Viena un op sub titlul: „Egynéhány hazai utazások leirása Tót és Horvátországának rövid ösmertetésével együtt” de contele Dominic Teleky, în care se zic următoarele de fântâna dela Rauka: «Herlein nu e sat ci așa se numește acel loc unde se află fântâna cu apă acră și făgădău cu cele două case de oaspeți de lângă dînsul; se numește însă apă dela Ranka, după «Ranka» un sat foarte apropiat; aceasta apă e feroasă conține și puțin, amestec de piatră pucioasă și mult aer fixus. Custul samănă în câțva apei nemțești de Selter numai e mai tare.»

(Va urma.)

Stefan Hanusz.

UNGHIA ÎN CREDINȚA POPORALĂ.

(DUPĂ ORIGINALUL DE HERMANN ANTAL).

I.

Aceasta modestă probă să referoște numai la unghia omului, despre a cărei rolă momentuoasă în credința poporală — după cât știu eu — încă nu s'au colectat materialul cörespunzător. E probabil, că opul de mare valoare a lui Vil-kens referitor la adorarea pöcului încă

tractează unele date nu neînșămstate în aceasta cesțiune, dar eu n'am avut oca-siune a ștudia acol op și nici nu m'am potut estinde asupra etnografiei unghiei popoarelor de o cultură primitivă. Eu colectez numai de un tîmp scurt datele referitoare la subiectul present, și am

avut în vedere de a mă ocupa stricte mai ales cu popoarele patriei noastre, cari ne interesează mai mult. Dau publicității aceasta defectuoasă țesă sperând, că golul va fi întregit și supliniț prin alți scriitori mai dibaci în ceștiune. —

Munkácsi Bernát amintește în o fabulă vogulană despre crearea lumii, că la crearea aceleia ajută lui Numi-Târên și spiritul necurat: „Xul'-âtêr.“ Acela zidi sau creă din zăpadă și din lut „*un om și o muiere bătrână*“, prefăcându-le pelea preste tot «*în formă de unghie.*» După creare s'a dus, ca să-le aducă suflet, lăsându-i până la reîntoarcere sub paza cânelui. În acest timp „Xul'-âtêr“ amăgi cânele, ca să-l lase a să apropia de acei oameni. Spiritul necurat apropiindu-se de ei i-a scuipat. Din acest moment — zice fabula — pelea lor de unghie s'a înmuiat, rămânând unghie numai vârful degetelor mânilor și picioarelor¹⁾.

Cu aceasta fabulă consună și tradițiunea ungurească comunicată²⁾ de Kálmány Lajos — de prin M. Kanizsa, — care sună: »Oare când părintele nostru Adam nu s'a îmbrăcat, întreg corpul i-a fost ca unghia, — păcătuind însă aceasta a trecut *Abeastu* (adecă unghia) a ramas numai pe deasupra.»

Cercând mai departe originea acestor 2 tradițiuni, ne putem reîntoarce la religiunea islamiacă și respective mozaică³⁾.

Traducerea arameică a bibliei de prin secolul al VII-lea esplică versul 7 cap I. alui Moise în modul următor: «La amândoi li-s'au deschis ochii și au știut că is goli, pentru-că li-s'a luat haina de unghie în care au fost zidiți și pre supunându-și rușinea au cules frunză de smochin și s'au pregătit șurto.» Aceasta traducere parafrazică se basază pe apoteigma: Beresith rabinul, din secolul al II-lea unde la pagina 20 cetim, că hainele lui Adam au fost netede ca unghia

și frumoasă tot ca unghia . . . Un sor-ginte de mai târziu grățește mai lămurit⁴⁾ zicând: „Cum a fost haina primului om? A avut piele de unghie, care a fost acoperită de norul mării Dzeesti, — dar când a mâncat din fruptele pomului, s'a despoiat de ea și s'a văzut că-i gol.»

Această apucătură s'a răspândit și între Mohamedani, pentrucă al-Tha-labi care a colectat în opul intitulat «Al-Arâisz» nărațiunile muhamedane referitoare la formele biblice comunică și zisa misticului muhamedan „Al-Sibli“, cumcă Dzeu a pedepsit pe Adam cu zece lucruri între cari să află și schimbarea pelei care mai înainte a fost ca unghie, dar acuma i-a lăsat din ea numai puțină, ca să-și aducă aminte despre starea sa străveche⁵⁾.

Zisele religioase referitoare la origine unghiei is un semn al hainei de unghie preste întreg corpul omului în starea primitivă din paradis dovedind totodată atât nevinovăția lui provenită din neștiință, precum și perfecțiunea omenească înainte de cădere; acele zise ne reamintesc, car de alta parte ne reînprospetează herosarul idealic al națiunei germâne pe Szigfrid a cărui piele a prefăcut'o sângele smăului Fafnir în unghie cornoasă lăsându-i numai în spate o mică părțică espusă vătămării (pericului).

După cădere unghia cea frumoasă, tare, scilicicioasă și netedă s'a perdut cualitățile devenind piele moale, adecă semn al golățiunei, necurațeniei, nepotinței și slăbiciunei.

Moment însemnat de superștițiune e și împrejurarea, că uneori unghia și părul ar crește și după moarte.

Profeția cu unghia sau așa numita «Doctilomontiă» a domnit în măsură mare la popoarele creștine din evul mediu. Ei ungeau unghia copilului cu oleiu sau cu altă materie unsuroasă și

¹⁾ Munkácsy; Vogul népk. gyűjt. I. 10p.

²⁾ Kálmány L. „Világunk alakulásai nyelvhatásgyományainkban 45.

³⁾ Ethnografia. III. 296. articolul lui Schreiner.

⁴⁾ Pirké di Rabbi Eliezer, cap. 14.

⁵⁾ Cu haină osoasă, putem aminti aci pe semizeul asiric Oanes, a cărui corp era acoperit cu solzi de pește.

descântând puțin o țineau spre soare; pro unghio să formau anumite figuri din cari apoi profetau. — După afirmațiunea scriitorului german -- din acel an — Kaisersberg Geiler, se puteau profeti și de pre unghia adulților, numai cât profetia trebuia să o facă un copil¹⁾.

Acost soiu de profetiro și astăzi sustă printro țigani cōrturari. Dacă cineva voește se știe unde i să află ceva obicei perdat, ori doară vi'o persoană: i-să lasă trei picuri de sânge din degetul mijlociu al mâinei stângă și se pun pe cel mijlociu al mâinei drepte, din figurilo formato pre acest deget va primi respunsul dorit prin un copil²⁾

Ce va urma acestei credințe o găsim și la evrei, adevă ei cu ocaziunea închierii sērbătoarei H a b d o l a h, iș închid degetele și-le privesc de aproape la razele luminei.

Fiindcă profetia din mână, adevă Chiromantia, e o ocupaciune grāsă a țiganilor, — așa dară se poate cugeta că în credința lor — unghiile joacă o rolă însemnată,

Cine are pe unghia policarului puncte albe, acela se va căsători preste scurt tēmp, dacă e căsătorit va deveni tată. Punctele albe la femeia însărcinată însemnează că va naște un copil slab și morbulent. Voind a naste copil mai trainic trebue so-și îngroaue unghiile tăiate tot-dea-una în trupina unei tufe de trandafir, firește făcând o gaură și astupându'o apoi cu ceară. Punctele ivite pre degetul arătător sau inelar, prevestesc

un noroc mare; atari puncte de pre degetul inelar arată un mare noroc în amor. Punctele albe ivite pre degetul inelar stîng a femeii împovorate i-i prevestesc naștero de copilă, pre cel dropt însă de copil. punctele negre se țin de un semn rău³⁾.

După credința poporul sāsuse din Ardeal punctele albe însămnă noroc, — ear cele negre nenorocire și mai virtos moarte⁴⁾.

Ungurii și românii cred, că punctele albe arată un dar neașteptat, o crezire; bani; — cele negre însă o daună mare. Cel morbos moare, dacă unghiile i-să îngălbinesc⁵⁾.

În institutele franceze de educațiune e răspîndită credința, că punctele unghiilor nu-s alta decăt presemnele unei viclenii sau păcate de moarte⁶⁾. Horațiu nu s'a îndoit în adevărul acelor semne (unghiile dinții pētați) zicând :

... Dente si nigro fieris, vel uno Turpior ungui.

Poporul maghiar însă sustine despre unghiile îngălbinite adevă »afumate» cumcă respectivul va îndura în scurtă vreme ceva moarte între consăngeni, cine atinge cu mâna goală mâti micuți acela va căpăta. «*ughiă oarbă*», adevă pătata cu negru.

Nu e eschisă probabilitatea, că pentru delaturarea acestor pete, în orient vāpsesc unghiile mucrilor cu roșu sau cu negru. La bosnieci și la turci vāpsesc unghiile miresele din motivul ca presemnele role se devină delaturate. Nunta la dēnșii se ține vinerea, iar în presara Miercurei premergetoare se adună oaspeții invitați la serbarea așa numită *kenje*. Acest termen e confundarea termenului adevărat «*hennach*».

La această serbaro o muiero bătrână ungo unghiile și brațul miresei cu

³⁾ Wlislöck ca mai sus pag 237—240.

⁴⁾ Dto, Volksgläube u. Volksbrauch der Siebb. Sachsen 159.

⁵⁾ Jankó, Torda, Aranyosszék, Toroczkó magyar népc, pag. 256.

⁶⁾ Revue mensuelle de l'école d'anthropologie, 1893.

¹⁾ Wie get es zu mit den Warsegern, die Warsagen und gestolen Guot durch Gesicht wiederumbriengen? Sie machen Gesichten uf ein Nagel salben den mit Oel und muoss ein Junkfrawe, ein Kind, das lauter ist und unverfleckt, in den Nagel sehen und sagen, wos es in dem Nagel sieht, — zice apoi Geiler (Ameise Bl. 39.) mai de parte: „Es seynd die uff dem Nagel sehen und Gumpertbletter daruff legen, und Oel daruff schütten und ein junger Knab, des muoss daryn sehen und sagen, was er sieht, wer der Dieb sy“. Brösamlin (von den XV. Staffeln). Bl. ig. C. f. Rochlolz, Alemannisches Kinderlied und Kinderspiel, pag. 105.

²⁾ Wlislöck, vom wandernden Zigeunervolck, pag. 239.

hennach, adecă cu o văpsală gălbuie crezând că prin acol mijloc să delatură tot morbul din corpul unsei¹⁾.

Oare espresiunea „i-o ars lumina pre unghii“, nu e în nex cu terminul de mai sus; „afumate“? În slavismul sudic încă să esprima: «Dogorjo ti svjéca de de nokata». Tot acolo soacra dă nurorei sale — pentru ca să fie ascultătoare și blândă — o lumină arzând. Chiar când lumina îi ajunge la unghii, încă tace tinéra nevastă²⁾.]

În scurt amintesc și forma de pro-verbii ungurești față de unghii: „Atâta cât e negru sub unghia. De o dată cu unghiile. Îș roade unghiile. A intrat în unghie de om. L'au bătut până la unghii. Îl năcăjește veninul unghiilor (la Faludi Ferencz C. f. nemțescul: „Nagelprobe.“)

Cele mai multe popoare din patrie tîn de om reu, pre acela, a căru unghii îs crescute nenatural, sau doară îi chiar lipsesc din ele. Unghiile fibroasé (țanduroasé) îs un presemn reu. Conform credinței poporului maghiar, contra unghiilor fibroasé e bine a purta inel de aramă.

În Litvania curează astfel de unghii, bągând mâna în continuu în cenușă fierbinte³⁾. — Sasii ardeleni le curează bągându-le tot la 2 minute în apă fierbinte.

După cum zic Țigani, oameni carii trăind n'au avut degetul mijlociu, or dacă le-au lipsit unghia acelu și morcă să aibă odihnă în groapă⁴⁾ e bine a le face — înainte de înmormântare — deget de lemn și respective unghia de ceară.

Credința Sasilor ardeleni susține, că muerilor nu le este iertat a și tăia un-

ghiile Vinerea, pentru-că le culeg fermecătoarele și o preface și pro cutare muiero fermecătoare. Cino îș va tăia părul s'au unghiile în Vinerea mare, acela va avea durere de ochi⁵⁾.

Conform credinței săsești, colui co i-a succes a tăia în presara Crăciunului o bucată de haină, ori doară păr sau și unghie de la o femeie fermecătoare: acela va fi cruțat de fermecătoare în toată viața⁶⁾. Părul etc. să arde și cenușa să aruncă în vânt.

Chiar în aceasta credință trăiose și Țigani corturari⁷⁾. Tot credința Țiganilor susține că găsind pe drum unghie și nearzându-o, — voi fi lovit de mare primejdie⁸⁾.

În Abauj pun unghiile pro jar și afumă cu ele duchurilo cele necurate¹⁰⁾.

Contra frigurilor să curează tăind — dela morbos — unghiile degetelor arătătoare și bągându-le pre gaură făcută cu acul în ou, apoi punând oul în crucea drumului¹¹⁾.

Din aastea să poate vedea, că unghiile tăiate să folosese la multe descântece și vrăjituri.

Credința poporului slav sudic susține, că sunt oameni cu stare bună, cari contra voinței lor deochează oameni și animale. Ei să pot păzi de aceasta tăindu-și în ziua de Crăciun — înainte de răsăritul soarelui — unghiile și punându-le în o pungă, care să o poarte la grumazi. Îndată ce deochiază ceva, să se uite la unghii și ză zică: „Deochiul să nu provină dela ochii mei!“ (ne bilo uroka od mojije oka¹²⁾)

Sasii ardeleni cred, că cu anumite persoane să poate cauza moartea ori cui persoanele acele *postesc* și apoi tăindu-și

⁵⁾ Versényi, Babonás napok p. 32.

⁷⁾ Wlislöcki, Volksgl. und V. Brauch d. Siebb. Sachsen. p. 52.

⁸⁾ Wlislöcki, Volksgl. u. rel. Brauch d. Zig. p. 112.

⁹⁾ U. O. p. 49.

¹⁰⁾ Király Pál szóbeli közlése.

¹¹⁾ Jankó. id. h. pag. 252.

¹²⁾ Krauss F. S., Volksgl. und rel. Brauch der Südslaven pag. 4.

¹⁾ Krauss F. S., Sitte und Brauch der Südslaven, 392.

²⁾ Krauss, Volksglaube und rel. Brauch der Südslaven, pag. 8. și „Zeitschrift des Vereins f. Volkskunde, II. 445.

³⁾ Am „Urquell“ I. p. 137.

⁴⁾ Wlislöcki, V. W. Zigeunervolk pag. 239.

⁵⁾ Dr. Jankó János, Torda, Aranyselek, Torockó népe, p. 225.

unghiile sau p rul ori sloboz ndu- i pu-
tin s ngo: acestea s  pun in cop rseul
unui mort¹⁾.

 igani, de la noi cred, c  cenu a
din unghiile t iate Vinorea pres rat  po-
m ncare  i dat  cailor,  -i sente to de
atacul animalelor r pitoare (fiar lor).
Copiilor ce nu cresc s  le d m in m n-
care unghiilo lor proprio — t iate m -
runt. — Oamenii ce p timesc de  ele  i
de gu a, vor sc pa t indu- i in lun  ve-
chie unghiile de la m ni  i picioare tun-
z ndu- i p rul, apoi pun ndu-le toate ace-
tea in un arbore g urit cu sfrederul  i
astup nd gaura cu cear . Muierile ce nu

¹⁾ Schuller G. Volkst mlicher Glaube und
Brauch bei Tod und Begr bniss im sieb Sachsen-
lande (Segesv r gymn.  rtesit  1863—1865) pag. 66.

concep, s  o fac  tot aceasta dar in lun 
nou .

Conform credin ei  ig ne ti, asu-
doarea picioarelor s  poate cura a a, c 
p tima ul i  va t ia unghiile de la pi-
cioare pe lun  veche in crucea drumu-
lui,  i apoi arz ndu-le pro acelea va
zice:

Ciumut, ciumut, gial tu gia
Re nascipen dureder gia!
Co pro talpa mange hin,
Tuto, tute hin!

„Lun , lun  tu mergi, s  mergi;
 i morbule s  mergi mai departe!
Cecace am pe t lpi,

A t u, a t u s  fie!”

(Va urma.)

V. Petr n.

BATROCHOMYOMACHIA LUI HOMERUS.

(Urmare).

104.

Pretsepind Majoru Groszu
H rminezadu Bufuluj
Pl ke fug  si de doszu
Ketre L k szel suluj
D r' Lingetoru l' zsunsze
Kolereste s'il sztrepunszo
In  p  ku szulitz .

105.

Pe tzermur in tine m le
Intinsz si mort   rom sz
Majoru Groszu ku f le
M re, k  un pork, d'hej gr sz
D'in untura jobb silor
Din szinzsile szer tsilor
Herenit k  multz domn' m r!

106.

Atsi pre bino szo purt t
Brokekoju voniku:
Ke Brinz ruluj   lov t,
Pip  si cs sz rniku: —
Ka del  Grofaje Huno

Sze k pete  kus gure
D ke sz  f tse p tse.

107.

Vet vu de ketre P ro
Br stile l'  szp ri t
Rosu sp riindusze re ,
Ketre k sze sz'c ker t:
Is imputze vonitsia
L sze toate Comp nia
Pe gris  m joruluj.

108.

M jor v zt pro Printzu Jeto
Urit il inzel ro
J  tej t n sz si urote
De tot il desel ro
Multz Fitsor szor ts szint l  noj
Vonits m j zdr vo nuj gunoj
Kum jer  Printzu Jeto.

109.

Printzu Jeto kit o kezut
Szo szp ri t soaretsi
Trogind moarta kit l'  vezut

Plokáro fuga d'á tsi
Umpluro
Lápádáre stágurile
Proskáre kár in ketreo.

110.

Nimeri si Roade-szkindur
Un Generál inimosz
Si vázind fugatsi szingur
Intsepu kan müniosz
A'i pogni si á i szüdui
Aj pálmui si áj dudui
Innápoj lá státzie.

111.

Vezind pe Grófu Blatukur
Motók oszind p'á kolo
Ij dá ku pitsoru in . . .
Sze dutse máj in kolo;
Ásá Blátorku szo fákut
Táre ese ó foszt máj de mult
Námu ku kitzváj de áj.

112.

Ave pulpe már in szpáte
Totu urit Blatorku
Ku septe gaur in szpáte
Pute urit ká porku
Jerá pre máre kárturar
Fiind si Tateszo purkár
Nu stie Az, Butele.

113.

Tateszo ku purkerie
Szo fákut doj benisor
S'o lovát kápitánie
De la niste Domnisor
Váj kitz isz lá noj Ármeni
Káre sze fák ku gálbini
Din nimnikur Domn folos.

114.

Hodnozs Tuzu vonik fitsor
Pintre Duzsmán szo urit
Pe Pletsintáru de pitsor
Tomn' in ápá lo zvrulit
Pe Pletsintáru szeráku
Lo inditzit pe lok láku
Hjébá cserure párdon.

115.

Ápuketoru Báronu
Pretin ku Pletsintár
Szugrume pintru el unu
Ó szute de csiripár
Pe Beloszül intelneste
Il szkármine barbateste
De i duduje szuffletu.

116.

Vezind lukru Hodnozs Gollye
Fratele Beloszuluj
Je un plum de tine moale
De la fundu lákuluj
Peszte obraz il loveste
Ku tiná sil máj orbeste
Pe bietu Apuketor.

117.

De rusine si de nekáz
Pre táre sze szupere
Beloszuluj nuj de rogáz
De pör il inkerkäre
Jute kápu il ó teját
In buzdunár si l'ó begát
Nitsi nu li ó máj dát.

118.

Dár si lá Ápuketoru
Jo dát Urák de esine
Ke ó teját kü koszoru
Kápu din redeicine
Vezind ászttá kej ku szile
Il je kápu fere mnilo
Tsuveire ku kápu.

119.

Zdrobeszkuluj pute fumu
Zitse nuj bine ásá
Prinszero in látur drumu
Szo fákut á sze
. vine glontza
Nimereste tomná áztá
De á kolo de

120.

De rusine si do szpájme
Il pterde tote voja

Fiind kám szláb lá inimo
 Il sztropsesto nyevoja
 Alárga mort ketre kászo
 Tot pe fugo lá nyevásztó
 Szes máj jeje jertetsune.

121.

Bágo számá Fráte-drázse
 Nu te lá tot lok
 Kind te szkápe számátz trázse
 Ke zo ku rind tz'or dá fok
 Ij romuno fere átze
 Apoj kum i máj sztá fátze
 Ku oameni de iszpráve.

A PATRIULE PIPE DE TABÁK.

Szifirsitu batáji.

122.

Pe urme kráju Toxártu
 Szkoaszere o szábdie
 Jesir á'mundoj lá lárgu
 Ku Bukur d'in tresztie
 Bukur tzine á szonine
 Puská da n'ávind kremine
 Dedure de tri ór' Troszk.

123.

Lukro Bukur si szuszesto
 Kokosu din tse pato
 Barbatesto szo muntsesto
 Puská nu szo szlobodo
 Pün átuntso szeri helá
 S'il votemá tomna pe lá
 Bársinu szting.

124.

Lászo gluma bietu Bukur
 Atsil járte Drákuluj
 Aláрге kit poate din . . .
 Ketre fundu lákuluj
 Dár Toxártu nuj de rogáz
 Tot dupe jel tot in grumáz
 Szel potopászke de tot.

125.

Vezind lukru domnu Bálu
 Si Povindusz a mintó
 Ke nuj bine, sztrinzse kálu
 Aláрге innáinte ;
 Püne szo teját, szo impunsz
 Ku Toxártu ; Bukur sz'ászkunsz
 Akásze intro bute.
 (Va urma).

Viski Józsi.

ESPOZIȚIA MILENARĂ.

Budapesta, la 11 Novembre.

Representanții unor foi mari din străinătate au fost în zilele trecute la Budapesta, ca să vadă cu ochii lor proprii teritoriul îngrădit al expoziției milenară și cu cât mai minunțios, examinău edificiile și palatele cele pompoase în mare parte deja gata, cu atât mai puternic și mai tare și esprimeau recunoștința lor deplină.

Să vedem însă ce nu e gata, ce să va odifica de acum înainte?

Să nu cercetăm noi expresiunea viitoare a puterii productive din Ungaria, să lăsăm pe un moment la o parte opera carea o să fie obiect al examinărilor unui ficcare dintre noi; să vedem însă ce distragore, ce petrecere și panorame va oferi expoziția publicului mare.

Prima va fi ziua deschiderii. Regele cu întreagă familia prea înaltă însoțit de nobilitățile țării, mai întâi vor merge în biserică Mathia la misă. Primatele Ungarici o să se roage cu ei dinpreună, ca bunul Dumnezeu să deie încă o mie de ani iubitei noastre patrie și popoului care a îndurat probe atât de grele. De aici în toată splendoarea, cu toată pompa, merg în noul edificiu al Dietei unde regelo în persoană va deschide ședința ambelor case. Înainte de aceasta cu o mie de ani încă cu aceasta au început marea operă a ocupării patriei, regelo și națiunea și-au promis sârbătorește, că vor asigura cel mai scump tesaur pentru patrie: „Constituțiunea“. Cu o mie de ani mai târziu,

iacă din nou depun jurământ și 'și promit aceasta: regele constituțional și națiunea iubitoare de constituțiune?

După aceasta va urma deschiderea expozițiunii.

Protectorul cel mai mare, însuși regele va deschide expoziția în ambitul istoric, în acel edificiu care ne renproaspătă mai bine în memorie faptele mărețe ale lui Arpad. Acolo vor fi toți de față care au rang, dignitate, lângă rege și înalta lui familie.

Cu toții vor privi apoi expoziția, te-saurul adunat la olaltă de o națiune cu aspirațiuni mari ca să arate lumii trecutul strălucit de o mie de ani și prezentul splendid ce ne îndreptățește la viitorul altei mie de ani.

Dar aici vreau a vorbi numai de panorame, între care de sigur primul loc 'l va ocupa „Cyclorama“ lui Vágó. (Despre care am făcut amintire în nr. 10 al revistei „Ungaria“). Aici mă mulțămesc cu observarea: nu este națiune care ar fi în stare de a ne arăta așa ceva.

În decursul unui $\frac{1}{2}$ de an, cât va dura expoziția, se vor ținea mai mult ca o sută de congrese internaționale, cari în cea mai mare parte 's de interes comun fiind: înpreunate cu alaiuri, concerte producțiuni etc. Să nu amintim altele, aici e congressul pompierilor, biciclistilor, atleților, vânătorilor cari toate vor fi înpreunate cu un șir lung de producțiuni și emulări diferite. Corso de trăsurii, emulări de trăsurii, jocuri de cavalerie, jocuri de luptă, și cine ar fi în stare să le mai înșire toate. când în fie care săptămână vor fi câte două-trei.

La toate acestea se adaug încă panorame stabile de tot felul.

Așa de exemplu: Corso expoziției din a. 1885 a fost locul de petrecere a publicului adunat, ce o să fie acolo în anul viitor. Va fi o expoziție vie de flori unde nu în sale, ci în natură vor fi espuse cele mai rari plântă cari se află în scumpa noastră patrie. În acest loc în un pavilion micuț musica va cânta me-

reu. Când publicul se preumblă la lumina feerică a lampelor electrice, atunci de o dată se sting și întunerecul mare să aprinde, „fontaino lumineuse“ fântâna luminătoare. Razele de apă sar în nălțime mare și picurii căzând jos ne par tot atâte diamante strălucitoare. Colea în acelaș timp vom vedea un „joc de foc“ unicul în specia sa a invențiunii maghiare, carea numai atunci o vom vedea pentru prima dată.

Câte și mai câte lucruri nouă o să ni-se prezinte? *Ballonul Captiv*, care va fi dat drumului de 2—3 ori pro zi în înălțime unde vor face deprinderi militarii trimiși spre acel scop. *Roata uriașă*, carea va rădica la înălțime de 300 m. vagoane întregi, din cari vor privi oaspeții terenul expozițiunii. *Aquariul*, care ne va prezenta în realitate marea întregă cu animalele sale cele mai rari, cu florile cari mănăcă carno etc. Nu departe de acesta va fi *Kinetoscopul*, geniala invențiune a lui Edison carea face vie chipurile și cu ajutorul electricității fotografiează mișcarea. Trenuri strătaie terenul, îndesate cu figuri vie, o emulare de cai ni se va prezenta, cum pornește *starterul* caii cari fugind sălbaticeste cu triumf urmează calului prim care a câștigat premiul, pre cum și alte petreceri de aceasta natură cu miile, toate vii, colorate în mișcare naturală.

Să mai amintim și *satul expoziției*; „Ungaria“ în miniatură cu toate popoarele, cu toate ținutele? Acel loc unde găsim oamenii după ținut, naționalitate; casele, datinele, portul, mobilele, vestimintele lor: Unde vor avea loc ospete, buciuri (peregrinagii), pomene; cules de vii, scământat de pone, desfăcat de cucuruzi, tors; chiar așa cum e în viața poporului în natură. Acel loc, unde nu numai noi cunoaștem și învățăm datinele altor ținuturi, ci le arătăm și țării lor străine; cum e poporul maghiar, ce viață duce, ce datine și moravuri are.

Încă multe, multe aș putea înșira, dar să mai lăsăm pe de altă dată.

D. Abrudan.

MILENIUL UNGARIEI.

I.

În anul venitor (1896) vor fi 1000 de ani decând strămoșii maghiarilor conduși de Arpad au cuprins ținutul dintre Dunăre și Tisa și fondând în acest Canaan biucecventat Ungaria iubita noastră patrie. Mare glorie și-a câștigat poporul maghiar în decursul acestor 1000 de ani pro câmpul de luptă; multe ne-casuri a avut de suferit, dar atât în bine cât și în rău a fost tot-dea-una un popor ambițios, iubitori de libertate, încă de pro timpul lui Arpad își are propria sa constituțiune, pentru acărei apărare a dat tuturor națiunelor iubitoare de libertate un exemplu rar.

După un trecut măreț de 1000 de ani care avu și perioade triste ca: venirea barbarilor, lupta de la Mohács, jugul turcesc, încă și astăzi sustă mica națiune maghiară, ba de și mult timp a fost stilpul păzitor al Europei întregi contra invasiunilor păgânilor și a știut suplini acele perderi cari lea perdat însemnatul său serviciu de avantgardă internațională; a știut ținea pașii cu națiunile cari năsuau spre înălțimele civilizațiunii, ocupând loc în primul șir al acelora și acum să pregătește a da o nobilă dovadă, că locul ocupat la meritat cu toate puterile recerute de progres.

Aceasta dovadă o va presenta Ungaria spre judecata lumii culte în decursul „Esposiție Milenară“ din Budapesta în anul venitor.

Tot aceea, ce poate aduna un popor de 18 milioane locuitori pro un teritoriu de 322.310 klm. □ în vistoria națională: tot aceea o să vedem la «Esposiția Milenară» tot aceea ce înformează însușirea, valoarea, producțiunea gigantică colecțiune, ca toți aceia ce fac parte din aceea să se bucuie de dânsa sămânând simpatie și amicitie față de poporul maghiar în toți străini cari vor veni din străinătate ca oaspeți ai noștri. De-

și aceia sunt pentru noi după neam și sînge străini, au toate aceste ne sunt tot atâți frați de cruce pro basa humanismului în serviciul civilizațiunii, mărețul scop comun al omenimei întregi.

Aceea însă ce Ungaria poate arăta astăzi ca grad, al dezvoltării sale, am putea-o găsi în parte ici-colea, și fără esposiție festivă, căci cultura lasă urme neîndoivere în tot cei-a ajuns în putere, ce ia fost pro serviciu; și industria națională, unul dintre cei mai mari factori ai dezvoltării; ne arată produsele sale în mii și în mii de variații preste tot locul. Dar resturile interesante ale timpurilor trecute suvenirile istoriceale unei națiune de 1000 de ani moastele scăpate adese ori din cel mai mare pericolu nu le găsim în tot locul ca se ne putem desfăta și să putem trage învățătură din ele. Timpul trecând duc cu el actualitatea concepută în ele și tot aceea ce pretensiunea timpurilor nouă judecă ca bun pentru musee nu mai găsim altul fără de o de sebită cauză cu splendoarea sa veche în lumea vie de astăzi. Rară ocaziune trebuie să fie aceea care aduce eară la iveală aceste lucruri interesante de mult ascunse, punëndule la centrul al interesului public. Da l rară ocaziune trebuie să fie aceea cum va fi și «Esposiția Milenară». Și aceasta esposiție de o valoare nemai pomenită, de un renume istoric și unic pentru națiunea maghiară își va implini și în această privință chemarea; ne va presenta tot aceea ce cunoaștem ca lucrul de valoare de la cuprinderea patriei până în ziua de astăzi; de la remășițele pământesti ale luptătorilor maghiari străbuni, cari au pornit spre cuprinderea patriei, putem trece cu privirea la primul rege creștin maghiar, putem vedea secelele trecute și în șir cronologic toate acelea fozz prin care trecând Ungaria a ajuns acolo unde stă astăzi.

Pentru aceea va fi ziua de 2 Maiu a anului venitor (ziua de deschidere a

„Esposiției Milenară“) o sărbătoare mare în istoria poporului maghiar pentru toate timpurile. Și din acesta punct de vedere e demn ca să ostenească străini la noi în capitala noastră maghiară iubitoare de oaspeți, căci semnele vieții istoriei de 1000 de ani, resturile istorice inviate și grupate engros vor fi cu mult mai interesante decât colecțiunile unilaterale și mormentale ale ori cărui muzeu.

Oare unde vom găsi noi pe fața pământului o colecțiune stabilă care să se estindă pe un teritoriu de 500.000 □ metri precum, va fi esposiția milenară acăreii edificii deja au înghițit 6 milioane florini? După cum știm noi până acuma, nu a fost esposiție de teoră carea se fi cuprins un teritoriu așa mare, dar nici nu a fost teoră carea să îi fi venit în minte a-și prezenta fotografia de o 1000 de ani în forma unei E. posiție milenară.

Pre acest teritoriu frumusețel se vor afla 165 de Hale diferite precum și alte edificii de esposiție, în cea mai mare parte palatii întregi.

Nu încapă la îndoială că *espositia istoriei* va fi partea cea mai interesantă a esposiției milenară din anul venitor. Aceasta va forma centrul esposiției întregi, până când al 2-lea grup principal va fi grupul rezultatelor actuale.

Grupul principal istoric va fi vestit mai cu samă pentru aceea că va fi așezat în edificii, cari din punct de vedere al dezvoltării arhitecturii vor fi tot atât de suveniri din trecutul maghiarilor. Aceste edificii ne vor prezenta progresul arhitecturii maghiară, începând din sută a 10-a dela arhitectura romană până în ziua de azi.

Poate aceste edificii se găsesc pe insula așa numită *Szezsény* care este în cunjurată de apă curată ca cristalul, așa că străinul deja de departe își cugetă că o se vadă o lume cu totul unică în acel grup acăreii fortăreață, castel, biserică, vor fi tot atât de imitații minunate ale unui existent de acărui trecut este legat și trecutul națiunii maghiară. Acolo

va fi ambitul în stil roman bizantin, care va caracteriza perioada primului rege maghiar St. Stefan (aici va primi regele deputațiile din patrie și țeri străine); acolo va fi amitația fidelă a cetății din Vajda-Hunyád, care ne reproduce în stare restaurată suvenire guvernatorului Ioane Hunyádi învingătorul turcilor; unicul edificiu remas din secolul XIV—XV apoi suvenirile arhitectonice din secolul XVI—XIX; castelele magnaților băgați din vechime.

Și în aceste edificii interesante va fi așezat aceea ce ca suvenire din respectiva epocă ne a remas nouă maghiarilor ca suvenire istorică. Aici vor fi scumpiile regilor maghiari vechi, de valoare mare atât spirituală cât și materială cum sunt d. e. documentele și cărțile vechi între cari vestitele Corvine.

Aici vom găsi adunate din visteria regelui, toate tesaurile vestite de origină maghiară; vom găsi toate scumpețile maghiare cari se află la domnitori străini și cari au fost așa de buni și ni leau dat să le spunem, sultanul turcesc, vacanul, regele Italiei, Imperatul Germaniei, țarul Rusiei, și nenumărate muzee străine cu cea mai mare plăcere ne pun la dispoziție cu această ocaziune, tot tesaurul, moastele, suvenirele maghiare care sunt în posesiunea lor. Și înainte de toate acolo vor fi toate scumpețile de origine maghiară a cetățenilor noștri fie chip, statură, bijuterie, vesmânt sau armă.

În parterul cetății din Vajda-Hunyád în sala cavalerescă găsim colecțiunea avută a istoriei belice împreună cu moastele lăsate de eroi maghiari; între altele d. e. vesminte de metal al tinerului rege maghiar Ludovic II. căzut în lupta dela Mohács.

Ca întregire a acestui grup în stil romantic, dar cu base reale vom afla cu ocaziunea mileniului un *alai festiv* care singur va rămânea în memoria acoluia care o să-l vadă.

Acesta este planul pictorului Paul Vágo.

Va fi un alai minunat, serios, cu

personificarea oamenilor din trecut. În copënd dela Arpad încunjurat de cei 7 vitoji toți cu vestmintele originali. Arpad călare pe cal alb în mijlocul eroilor jurământului de sîng. Apoi primul rege maghiar urmat de episcopul Astric, după ei procesiunea creștină în frunte cu crucea carea a adus pre maghiari păgâni la creștinism. Tot ce în istoria maghiară a fost mareț tot vom vedea din nou. cum urmează un rege altuia și dispar ca meteori în marea seclilor.

Acolo va fi Ludovic cel mare, acolo va fi regele Mathia, acolo vor fi regii din casa de Hapsburg și principii voinici ai Ardealului. Vom vedea iarăși anul 1848 cu mari conducători ai luptei pentru libertate; apoi urmează împăcarea între rege și națiune: pactul dela 1867.

Necarii pre lume o 1000 de ani astfel reînviați nu s'au mai pomenit.

Și în acest monument istoric fiecare comitat al Ungariei își induce participanții sei; acolo va fi țara întreagă. Bogatu își va face singur vestmintele scumpe de vestminte pentru oameni cei săraci se îngrijesc comitatele. Fie care călăreț care va lua parte va dovedi adevărul zicălei: «Maghiarului pre cal i-se șede». Domni toți își călăreți vestiți; ceilalți husari de frunte sau «csikos magyar»-i adevărați cari via cu caii lor de pre puste.

Pentru aceasta visiune se va plăti străinilor să ostenească la noi.

II.

După schițarea. partei prime a espoziției, trecem la a doaua.

Aceasta e partea zilei de azi.

Viața, poporul, industria și comerțul de azi e aceea ce ni-să presintă.

Acolo va fi *espusețiunea artistică*, cotelul pictorilor, sculptorilor și scriitorilor maghiari. Pro scama pressei se edifice un ambit deosebit cu presto o mie de jurnale unde se vor tipări cărți și jurnale înaintea privitorilor. Publicul va ave sală de cotiro, poștă, telegraf, telefon, în tot locul.

În *ambitul sêrbărilor* vor fi concerto, adunări festivo, congrese, cari dau de lueru, căci în decursul espoziției se vor ținea preste o sută de congrese diferite în capitala noastră.

Partea *comercială* a espoziției încă ne va arăta referințelo maghiare. Vom afla acolo cancelarie comercială cum era cu o 100 de ani mai nainte, cum era atunci, când comerțul maghiar era în leagăn; dar tot acolo vom găsi comerțul de azi în o sală mare și pompoasă. Toți acoi cari se interesază de aceasta parte a espoziției, au la dispoziție cancelaria de știricire a museului comercial. Cancelarii de știricire, altcum nu vor lipsi în decursul espoziției.

Esopoziția *agricultorilor*, va cuprinde patruzeci de ambite în cari vom afla toate bunătățile Canaanului ocupat. În cereul acesteia va fi cuprisă și esopoziția de vite, care va fi unică în felul său.

Esopoziția *industrială* ne conduce în o lume cu totul nouă, după productele poporenilor și economilor, ne găsim în un oraș de mașine, unde găsim tot felul de mașine folosivere pre toate terenele, adunate la olaltă în un ambit mare.

Esopoziția *miliției și a marinarilor* ni se arată cu toate armele ce le au avut maghiarii dela început până azi, toate le von găsi aici adunate la un loc, prezentându-ni-se tot-o-dată și modul de luptă al maghiarilor strevechi. Pro teritorul espozițiunei, pre locul parcului, innoată o *Nae puternică de rêsbel* cu adjustarea deplină încunjurată de toate speciile de luntrii, *barce* vom găsi pre acest lac stransformat, în miniatură. În portul de la Fiume, cu magazinul mare și cu un turn mic luminător.

Frumoasă va fi și esopoziția *pădurilor și a vînătorilor*. Câte sêlbătăcii are Ungaria, toate le vom afla acolo îngrupe biologice: un urs gigantic între altele, carele stă gata de atac; apoi un gors ălbatec, pre carelo îl atacă lupii carp. eni.

Și pro lângă toate aceste lucruri interesante, vom avea și panaramo cari vor fi anume spre *distragerea publicului*. Gimnastică bolică, jocuri de călăreți, emu-

lări, nopți venețiane pe lac, luminații, jocuri pyrotecnice, fântâni săritoare electrice, etc. etc. va face plăcere ochiului trudit de privirea lucrurilor serioasă.

Preste tot mai interesant va fi *satul expoziției*. Acesta va fi o comună întreagă cu biserica, casă pentru preot, școală, casa satului, crâsmă și strado pestrițe. Dar fie care edificiu, fie care curte va fi din diferite ținuturi aduse aici, numai nu ce vor avea aceste toate comun: că toate 's din Ungaria. Singuraticele case vor fi aranjate după respectivele ținuturi, mobilierul original, locuitorii din respectivele ținuturi cu părul lor de acasă. Din strada maghiară se deschide o stradă germană, de aici vine apoi cea română și a celorlalte naționalități; în acest sat are etnograful materie, carea o poate studia săptămâni întregi.

Cel eșofat de cele văzute va afla restaurante, cafetării, berării, „*ciarde*“ maghiari originale și cafane din destul spre recreare; — va fi un restaurant francez pentru aceia cari sunt obicinuiți cu culina internațională franceză și și ten stomacul de efectul mâncărilor străine. — Apoi pre tot locul musică, capele țigănești bune aduse din părțile diferite ale țerei.

Scumpete nu va fi nicării.

Toate le vom căpăta cu prețuri moderate, car nu duple. De înquarterarea străinilor deja este îngrijit. Pre teritorul expoziției va fi poliție bună și din ajuns.

Comunicațiunea pre acel timp e deja asigurată de mai multe firme mari din străinătate, așa că pre când la anul 1885 nu puteam ajunge la expoziție cu tramvay unilateral, acum vom avea tramvaye duple și tramvaye electrice triple (unul subteran), abstragând de nonumăratele omnibus și biuje ce vor sta la dispoziție.

Ungaria știe cu ce e dătoare publicului care va grăbi la expoziția precum

și celor 17000 cetățeni cari vor funga ca espusători.

Dar știe și aceea, cu ce e dătoare față de sine.

Căci toți ce am spus despre expoziție e legat de timp și doar numai din punct de vedere moral e stabil, dar acele alcătuirii mari naționale cari se vor fini în legătură cu osposiția milenară sau cu aceea 'și vor lua începutul, sunt cheamate a vesti progresul și dezvoltarea noastră de o mie de ani, până atunci, până acest pământ va fi maghiar.

Să le amintim, ca închiere și pre aceste.

În anul viitor deschidem edificiul nou al parlamentului, carea costa pre națiune 16 milioane fi.; în anul viitor se isprăvește regularea porței de fer, în anul viitor se vor redica monumente reamintirea cuprinderii patriei, cari se vor redica în diferite puncte ale țerii; în anul viitor încep a redica poarta pantheonică la capătul stradei Andrásy carea duce pre teritoriul expoziției, și ce e mai mult ca corona tuturor, se vor redica 5 sute de școale nouă în diferite ținuturi ale țerei unde încă nu sunt atari temple elementare ale culturii.

Dacă toate aceste vor fi faptă, cu sufletul liniștit putem privi în dărept la trecutul de o mie de ani, căci întunerecul ce ne ar putea pune pe gânduri dispare în urma luminei ce respădește viitoarea mie de ani asupra Ungariei —

(—)

Cuprinsul: Din poezii ungurești. O privire scurtă asupra istoriei literaturii ungurești. Fântânelo miraculoasă din patria noastră. «Unghia» în credința populară. Batrochomyomachia lui Homerus. Esposiția milenară. Mileniul Ungariei.